

שבת שלום

גיליון 1178 בס"ד, פרשת כי תצא תש"ף

הַשֵּׁב תְּשִׁיבִים לְאֹזִיךְ. (דברים כ"ב, א-ב)

השב תשיבים לאחיד. תצוה התורה שנהיה זהירים בהשבת אבידה לבעלים. ומכפל ההשבה דרשו חז"ל (בבא מציעא לא ע"ב) אפילו מאה פעמים, וכל זה מדרכי החסד והרחמים, ללמד שכולנו עם אחד ראויים שיהיה לנו אב אחד ושירצה כל אחד בתועלת חברו ושיחמול על ממונו, ובין שתהיה האבידה בעל חי, בין שלא תהיה בעל חי חייב הוא להחזירה לרשותו, וזהו שאמר וכן תעשה לחמורו, שהוא בעל חי ובהמה טמאה, וכן תעשה לשמלתו אף על פי שאינו חשוב כבעל חי וכן תעשה לכל אבידת אחיד, אחד משאר כלים אף על פי שאינן חשובין כשמלה, לא תוכל להתעלם, שלא תחזירו לידו. וזה שאמר לא תוכל להתעלם אין להבין אותו בהשבת אבידה בלבד, אלא הוא הדין בשאר כל הפרטים ושאר כל התועלות שביד האדם להביאם לחבירו או להסיר ולדחות נזקו ממנו הרי הוא חייב בכלן, וכענין שאמר הכתוב (ויקרא יט, יח) 'ואהבת לרעך כמוך'. (רבינו בחיי שם, שם)

הַשֵּׁב תְּשִׁיבִים לְאֹזִיךְ - ואל תחשוב מאחר שהם רחוקים ממני ונידחים מן הדרך אין אני מחוייב לחזור אחריהם, גם בני אדם לא יאשימוני על כך, שהרי לא פגעתי במי ויחשבו שלא ראיתם, כי השם בוחן לבות, ותחטא לו אם לא תשיבם, וזה טעם שאמר כן 'והתעלמות', ולא אמר כן בפרשת משפטים, כי שם ידבר בדבר שבגלוי, וכאן בדבר שמסור ללב, ומטעם זה גם הזכיר שם אויבך וגם אחיד, כי אם לא ישיב אבידת אויבו, יבינו הרואים שהוא עושה כן בעבור השנאה שבלבו עליו, אבל באבידת אחיו שאינו שונא לא יחשדהו בזה, אלא יאמינו שלא ראה את אבידתו.

(רבי יצחק שמואל רגיו שם, שם)

לא תראה את שור אחיד או את שני נדחים והתעלמת מהם השב תשיבים לאחיד וגוי' - 'לא תראה את חמור אחיד וגוי' הקם תקים עמו', צריך להיות אצל האדם טבע שני שלא יוכל לראות בצערו של חברו וזהו 'לא תראה' ב' פעמים, צריך שלא תהיה יכולת לראות ברעת חברו, כי 'וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח', זהו 'לא תראה את שור אחיד וגוי נדחים', זו היא עצה, איתא בשפת אמת על כפל הלשון 'הקם תקים' שהעוזר את חברו להקימו, כשיש לו עין טובה, הרי הוא עצמו מתעלה ויש לו עצמו תקומה, כי 'טוב עין הוא יבורך' ואיתא 'אל תיקרי יבורך אלא יברך', בשם אאז"ל רמז בפסוק 'לא ראו איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו' שמי שאינו רואה את אחיו בעין טובה אין לו בעצמו תקומה, כי 'טובים השנים מן האחד וגוי' כי אם יפולו האחד יקים את חברו, מאי יפולו לשון רבים, אלא שכל אדם יש לו זמנים שהוא מוכרח ליפול, כל איש ישראל עומד לפני נפילה לצורך עליה, ועיי' האחדות, עיי' שהוא מקים את חברו, יש לו עצמו טובה.

(אמרי אמת כי תצא, תרצ"א)

למה נסמכה מצוות 'עגלה ערופה' לדיני מלחמה?

נדב שיפמן ברמן

המקראי לגבי שימוש לרעה בכוח שלטוני: הדמוקרטיה - לפחות כשהיא במיטבה - מברר ססת על שיחה, ולא על הפיכה, חיסול מתנגדים פוליטיים, או שליחת בריונים בכדי להכות מפגינים. הרעיון הזה נותר יקר המציאות, ודורש תשומת לב מתמדת.

סוגיה זו מבהירה גם מדוע מי שחרד לגורל מדינתו צריך להישאר עם עין פקוחה לגבי השימוש בכוח צבאי כלפי חוץ. מעבר לדינמיקה המצויה של נדידת כלי נשק (או שאריות של נשק ישן) מהצבא אל המשטרה, יש סיבות טובות לפקוח עין לגבי היחס בין אלימות צבאית לבין אלימות משטרתית. כפי שאנו למדים מסיפור הריגת (או רצח) אוריה החתי בידי דוד המלך לשם לקיחת בת-שבע לאשה, הפיתוי להשתמש בכוח הצבאי כנגד אזרחיך-שלך מתממש בקלות מיוחדת כלפי זרים-למחצה, כמו אוריה החתי. כפי שמציינים הלברטל והולמס, המניפולציה שביצע דוד כששלח את האיגרת (הנמסרת ביד אוריה עצמו) לשר צבאו יואב, ב'הרגיעו' אותו ש"כי כזה וְכָזֶה תֹּאכַל הַחֶבֶב" (שמי"ב יא כ"ה), מגלמת את פוטנציאל ההשחתה של הסוואת הרוע בתוך שרשרת של סוכנים או מתווכים:

דוד נקט במטפורה נוקבת המלמדת באופן אגבי כיצד שליטים חותרים תדיר לטפלל (manipulate) את דעת הקהל במטרה לבדל את עצמם מהאלימות הפוליטית שהם יוזמים [...] פיזור של האלימות לאורך שרשרת של סוכנים מגיעה לשיאה בתפיסה שלכלי האלימות יש סוכנות מוסרית (agency) עצמאית משלהם: "...תאכל החרב".²

בהקשר אחר, של רצח כוהני נב (שמי"א כב), שוב משחקת דמות סיפית תפקיד בהקשר של הפעלת האלימות: דואג האדומי, שבמקרה הזה אינו המושא של האלימות, אלא המכשיר שאותו מנצל שאול המלך בכדי להרוג את כוהני נב. גם את האלימות ה'משורשרת' הזו מבקרים הלברטל והולמס, כשימוש לרעה בכוח המצוי בידי השליט. במקרה של שאול, אין מדובר בתאוה מינית, אלא בחרדת רדיפה, המביאה אותו לחסל מתנגדים ממשיים ומדומיינים.

אתיקה צבאית, מערכות נשק אוטונומיות ושאלת האחריות

הפיתוי הנושן להשליך על אמצעי הלחימה את האחריות למעשינו לא פס מן העולם.

דיני לחימה, עגלה ערופה וחזית העורף
פרשות שופטים וכי-תצא עוסקות במגוון סוגיות מדיניות: מסדרי ממשל ומשטר ועד כללי יציאה למלחמה וניהולה. לכאורה, מדובר בשני נושאים שונים לגמרי. בפועל, המציאות מורכבת יותר. כפי שמעיר ראבי"ע על הפסוק הראשון בפרשתנו (דברים כא י'), פרשת כי תצא מתחילה לכאורה עוד קודם, בפרק כ פס' י"ט: "זו הפרשה דבקה אל כי תצור אל עיר' ונכנסה ביניהם פרשת עגלה ערופה". עניינה המוסרי של פרשת עגלה ערופה הוא שימת לב פומבית לשפיכות דמים, של הלך או אדם זר, העלולה להיזחק מסדר היום הציבורי. מדוע נתחבה פרשיה זו אל תוך דיני המלחמה? בניגוד לתפיסה הגורסת כי מלחמה מבטלת את כל החובות המוסריים, ושאתיקה אינה שייכת בה כלל,¹ פרשתנו רואה חשיבות להסדיר אפילו עניינים חוץ-צבאיים לכאורה, כמו קשרים בין לוחמים לנשות האויב ('אשת יפת תואר'). הזיקה בין החזית לעורף לא נעלמה מעיניו של בעל הטורים (רי יקב בן אשר), המעיר בפירושו על דברים כא י': "למה כתיב פרשת עגלה ערופה בין שתי מלחמות? הקדים לה מלחמה, שמא יאמר השונא אהרוג כי עת מלחמה הוא, ויאמרו האויבים הרגוהו במלחמה. וכתיב מלחמה אחריו לומר תבער דם הנקי להרוג הרוצח ואח"כ תלך במלחמה ותנצח. ולא היו מניחים שונאים לילך במלחמה ביחד, שמא יהרגו זה לזה במלחמה". הנסיון לשוות לשדה הקרב אופי אקס-טריטוריאלי הוא אפוא בעייתי.

כפי שטוענים משה הלברטל וסטיבן הול-מס בספרם *The Beginning of Politics: Power in the Biblical Book of Samuel* (פרינסטון, 2017), בתנ"ך אמנם אין פילוסופיה מדינית סדורה מהסוג אותו אנו מוצאים אצל הפילוסופים היוונים, אולם יש בו בהחלט רגישויות עמוקות באשר לבעיות היסוד המעורבות בפרויקט המדיני. בספר שמואל הדבר בולט במיוחד מסביב סוגיית כינון המלוכה; אחת הבעיות הבסיסיות לגבי הפעלת הכח המדריגית היא כיצד למנוע מן השליט להשתמש במשאביו הצבאיים כנגד עמו. הדמוקרטיה המודרנית היא במובן זה הבשלה של החשש

1 לתפיסה זו יש מצע תיאולוגי בעמדת פאולוס, המקשר בין הנכחת המוות לבין פטור מן החוק. העובדה ששדה הקרב מתנהל במידה גוברת באמצעות מסכים מסבכת עוד יותר את הסוגיה, וראויה לדיון מעמיק לאור ספרו של יצחק בנימיני, *סובייקטיביות: על האנושי בצופה במרחב הטכנותיאולוגי* (רסלינג, תל-אביב 2018), הן בעמדתו המכוננת של פאולוס.

2 Halbertal and Holmes, *Beginning of Politics*, p. 94 (תרגום נ.ב.).

כח המשיכה של מני"א בעבור מי שמפעילים כוח צבאי הוא פוטנציאל הפגיעה הממוקדת הבלתי-מוגבל שלהן. ברם, יכולת הידני-דין של המני"א היא גם המקור לחשש הכבד לגבי הגעתן לידי ארגוני טרור.

אפשר לצפות שעמים שסבלו בעבר מהשמדה המונית שיטתית יגלו רגישות מיוחדת לגבי הנושא. בהקשר היהודי-ישראלי, למשל, מעוררות המני"א שאלות נכבדות.⁵ למרות שישנן התמודדויות הלכתיות פוריות עם סוגיות טכנולוגיות רבות בנות-הזמן, סוגיית המני"א טרם זכתה להתמודדות הלכתית מקיפה. השתיקה ההלכתית⁶ לגבי הנושא מעוררת אפוא קושי, בייחוד לאור העובדה שבעולם עולים חששות עמוקים לגבי מני"א ואף קריאה להחרים או לראות בהם כלי נשק בלתי קונבנציונליים. עוד לפני שני עשורים הצביע הרב אהרן ליכטנשטיין על החסר הקיים בהלכות ידנא דגרמי (הנוגעות לגרימה עקיפה של נזק) לגבי האפשרות הטכנולוגית החדשה של פעולה מקוונת מרחוק, שיש לה שלל השלכות במישור הנוקי האזרחי. דא עקא, קריאתו נותרה ללא מענה הולם. בכדי להתמודד עם האתגר, יצטרכו הוגים וחוקרים יהודים להיכנס לעובי הקורה של הפילוסופיה והאתיקה של הטכנולוגיה.⁷ פרשת כי-תצא וזיקתה למצוות עגלה ערופה, כמו גם התני"ך והספרות הבתר-מקראית הענפה, מזמינים אותנו לשאול שאלות יסוד לגבי סוגיות אלו, ובכך לא רק להיתרם מהטכנו-אתיקה בת זמננו, אלא גם לתרום לה מהתבונה ההמונית המצויה במסורת היהודית.

ד"ר נב ש. ברמן הוא עמית במרכז ללימודי יהדות באוניברסיטת בר-אילן, תל אביב. הוא מחנך ב-JTS. בתשפ"א יהיה חוקר אורח במכון לחקר המשפט העברי באוניברסיטת ברוקלין ומרצה מן החוף במדרשת פינברג במכון ויצמן.

"עבירה גוררת עבירה"

כי תצא למלחמה: שנו רבותינו: מצוה גוררת מצוה, ועבירה גוררת עבירה. יוראית בשביה..., וגלחה את ראשה ועשתה את צפרניה' כדי שלא תמצא חן בעיניך. מה כתיב בתריה? 'כי תהיין לאיש שתי נשים' שתיים בבית, מריבה בבית. ולא עוד, אחת אהובה ואחת שנואה, או שתיהן שנואות. מה כתיב אחריו? 'כי יהיה לאיש בן סורר ומורה'. כל מאן דנסיב (כל מי שמתחתן עם) יפת תאר, נפיק מנייהו (יצא ממנו) בן סורר ומורה. שכן כתב בודו, על שחמד מעכה בת תלמי מלך גשור בצאתו למלחמה, יצא ממנו אבשלום שבקש להרוג,

בעידן המודרני ניתן להצביע על שני בורות ייקוש מיוחדים בהקשר זה. הראשון הוא בעיית ה'מנוס מחופשי' עליה עמד אריך פרום, של חירות אנושית רדיקלית בעולם ש'סולקה ממנו האלוהות', חירות הנוטה לדרדר חברות אנושיות מודרניות³ לידי ויתור כולל על אחריותן ומסירתה לרודן. בור ייקוש שני ועמוק לא פחות הוא הנטיה הרווחת ליחס למכשירים עצמאות מוסרית (אותה מבקר המקרא בהקשר דלעיל של המלך דוד). אכן, האדם המודרני הגיע להישגים טכנולוגיים חסרי תקדים, הצוברים יותר ויותר יכולות הנחשבות ל'אוטונומיות'. ברם, בניגוד לתואר 'חכמים' המוענק למכשירים חכמים, הם למעשה 'מחוכמים', כלומר: החכמה שיוצריהם האנושיים תיכנתו מגולמת בהן באופן **סביל** - בעוד שלמכשירים אלה אין מעצמם כלום.⁴

אכן, טכנולוגיות רבות מאפשרות לנו ליהנות מבריאות טובה ומחיי נוחות שאפילו מלכים בעידן הקדם-מודרני לא היו יכולים לדמיין. עם זאת, טכנולוגיות מסוימות בהקשר הצבאי (אך גם האזרחי) מטילות צל על קיום המין האנושי, ועל קיומו כאנושי. עקב זאת, כתגובה לנשקים אוטומיים, ביולוגיים וכימיים (אב"כ), למשל, נוצרו אמנות בין-לאומיות שמטרתן לאסדר את הפצתן והשימוש בהם, ואת מניעת 'זליגתם' לארגוני טרור לא מדינתיים. העידן הדיגיטלי בו אנו מצויים העלה אתגרים אתיים-צבאיים מסוג חדש, הנוגעים לטכנולוגיות צבאיות רובוטיות ומבוססות בינה-מלאכותית. מחד, טכנולוגיות כאלו מאפשרות דיוק ביחס להשמדת מטרות מופללות, דבר שהוא חיובי כשלעצמו. מצד שני, הן מאפשרות גם הרג חסר הבחנה ונטול פיקוח אנושי, במקרה של מערכות נשק אוטונומיות (AWS), להלן גם מני"א). במערכות כאלו (שמלוא פיתוחן עוד לפנינו), המסוגלות לפעול ביבשה, באוויר ובים, בני אדם אינם 'בתוך הלולאה' של הפעלת הנשק (in the loop), ולא מפקחים 'מעליה', אלא נמצאים מחוצה לה (off the loop). בתוך כך, חשוב להבחין בין מני"א הגנתיות להתקפיות. למרות שמוקשים (ואולי גם חץ-וקשת) הם מני"א, רק מעטים יסברו שיש קושי מוסרי בהטמנת שדה מוקשים מגודר - מערכת נשק הגנתית - בכדי להגן בפני פלישת אויב. לעומת זאת, כלי טיס בלתי מאויש, בצירוף התוכנה המתאימה, עשוי לפגוע בכל אחד, בכל מקום, ללא נטילת אחריות של איש; בכפוף לכמות היחידות שמדינה (או ארגון טרור) עשויים לרכוש, היקף הפגיעה הפוטנציאלי של מני"א הוא בלתי מוגבל מבחינה מספרית.

3 כדוגמת המשטר הנאצי, שלבעיית התאפשרות עלייתו לשלטון הקדיש פרום את ספרו **מנוס מחופשי**.
4 תובנה זו מאתגרת תפיסה רווחת בפילוסופיה של הטכנולוגיה, המצפה או מייחלת ליצירתו של 'סוכן מלאכותי (אוטונומי) עצמאי (AMA) מבוסס 'בינה מלאכותית חזקה' (strong AI) - חזון הנראה לרבים כרחוק מאד ממימוש.

5 להרחבה על מני"א, אתגריהן המוסריים, והערכתן מנקודת מבט אתית-הלכתית, ראו מאמרי "Jewish Law, Techno-Ethics, and Autonomous Weapon Systems: Ethical-Halakhic Perspectives", *Jewish Law Association Studies XXIX* (2020), pp. 91-124.
6 יוצא דופן לכך הוא הרב דניאל בנינס, ראו את השו"ת שפרסם בשנת 2019, בשם "Halakhic Responses to Artificial Intelligence and Autonomous Machines", *CJLS HM* 18. ניתוח הלכתי מפורט של כמה סוגיות טכנו-אתיות.
7 בסעיף ג במאמרי הנזכר בהערה 5 לעיל, אני מציע שלוש תחנות מוצא פרגמטיות של הטכנו-אתיקה ההומנית, המתיישבות למיטב הבנתי עם הקולות הבלטים במסורת היהודית מוטת-הטורמטבייות.

השנה לא יכולנו להתכנס, כמנהגנו, ליד קברו של יצחק רבין בליל ט' באב. במקום זה קיימנו רב שיח מקוון, בשיתוף תג מאיר וקהילת ידידיה, בנושא: בין מחלודת אידיאולוגית לאלמות בשם הדת. ברב שיח המקוון, בו השתתפו כ-150 חברות וחברים בזום ובפייסבוק, הציגו דר' גדי גבריהו, יו"ר תג מאיר, דר' אסף הראל, אנתרופולוג המלמד כעת באוניברסיטת בינגהמפטון והרבה תמר אלעד-אפלבוים (קהילת ציון) זוויות של התמודדות עם סוגיה חשובה זו. ניתן לראות הקלטה של התכנסות זו בקישור:

<https://www.facebook.com/ozveshalom.netivotshalom/videos/293212788625224>

נכון לעתה, חברי ההנהלה הם: מיקול ניצא, אנטון גודמן, אביעד הומינר-רוזנבלום, דוד ויימן (יו"ר).

צרו קשר, צאו מהבית, השמיעו את קולנו. פרטים באתר התנועה: <http://ozveshalom.org.il/blog> ובדף הפייסבוק: <https://www.facebook.com/ozveshalom.netivotshalom>

מעוניינות/ים לפעול ציבורית להגשמת המטרות של עוז ושלוש? צרו קשר עם לאה שקדיאל, 052-3911181, moshelea@netvision.net.il

קוראים יקרים

שבת שלום הוא מיזם מרכזי של תנועת עוז ושלוש. הגיליונות (יותר מ-1170 עד כה) מופצים במאות בתי כנסת, ישיבות, ארגונים, סמינרים ועמותות בדוא"ל ובאינטרנט, ומהווים חיבור בין אוכלוסיות שונות המעוניינות בקול יהודי, תורני וציוני, הדוגל בחברה מוסרית וצודקת לטובת כל יושבי הארץ הזאת. התחלנו בשעה טובה, במידה רבה בעזרתכם, את המחזור הכ"ג להופעת "שבת שלום".

קהילת "שבת שלום" הכוללת את צוות העוסקים במלאכה, הכותבים הנאמנים, תומכינו וקוראינו, שותפה במפעל חשוב זה של התבוננות, חשבון נפש והפצת תורה של חיים, חמלה, צדק ושלוש. לאורך השנים, אנו נמנעים באופן עקרוני ממימון הגיליון על ידי פרסומות ואיננו זוכים לתמיכה ממשלתית או מפלגתית, ולכן:

אנחנו תלויים בעזרתכם על מנת שנוכל להמשיך את מפעל "שבת שלום" על הוצאותיו הצנועות, הכוללות הדפסה והפצה במאות בתי כנסת בארץ, במייל ובאינטרנט.

כדאי לתרום באמצעות העברה ישירה לבנק לאומי סניף 912 מספר חשבון 09973803. **לא לשכוח לשלוח למרים פיין, רכזת המשרד, מייל המודיע על העברת התשלום,** כדי שהיא תוכל לעקוב אחר התשלומים ולשלוח קבלה על התרומה: ozveshalomns@gmail.com. ניתן גם לשלוח המחאות לפקודת עוז ושלוש לידי מרים פיין, דוסטרובסקי 9, ירושלים, 933806 התרומות מוכרות לצורך פטור ממס.

להפצת המהדורה המודפסת, לקבלת המהדורה האלקטרונית ולבירורים: 052-3920206 -

ozveshalomns@gmail.com

עורך אחראי - פנחס לייזר; מזכירת המערכת - מרים פיין לתגובות ולתיאום דברי תורה: pinchas.leiser@gmail.com

חפשו אותנו באתר התנועה: <http://ozveshalom.org.il/blog> ובדף הפייסבוק: <https://www.facebook.com/ozveshalom.netivotshalom>

netivotshalom

ושכב עם עשר פלגשיו לעיני כל ישראל ולעיני השמש, ועל ידו נהרגו מישראל כמה רבבות, ועשה מחלוקת בישראל, ונהרג שמעי בן גרא ושבע בן בכרי ואחיתופל, ולמפיבת (ולאיש בשת) הרג, והשליט ציבא על כל בית שאול.

(מדרש תנחומא כי תצא סימן א)

נאוולי, אם נדייק בלשון הכתובים והמדרש ניתן לומר שהתקלה הראשונה המביאה את כל ההידרדרות היא "כי תצא למלחמה" - כי הרי מדובר לא במלחמת מצוה - העורך]

"לא תשכח": אל תשכח דבר זה אם יבוא יום ותרצה להידמות לעמלק וכמוהו לא תכיר את החובה ולא תדע את ה', אלא רק תבקש הזדמנות, בדברים קטנים או גדולים, לנצל את עליונותך כדי להזיק לבריות. אל תשכח דבר זה אם יבוא יום ותבקש להסיר מלבך את תפקידך ואת שליחותך כישראל, שקיבלת על עצמך בקרב האנושות. אל תקנא בזרי הדפנה שעולם סכל קולע לאותם המאוסים שהחריבו את אושר הבריות. זכור את האדמה רווית הדמעות המצמיחה את הדפנה לאותם הזרים. אל תשכח דבר זה כאשר יבוא יום ואתה עצמך תסבול מהגסות ומהאלימות של עמלק. שמור על קומתך הזקופה! שמור על האנושיות ועל ערכי הצדק שלמדת מפי אלהיך. העתיד הוא להם, וסוף האנושיות והצדק לנצח את הגסות ואת האלימות, ואתה בעצמך נשלחת כדי לבשר ולקרב - על-ידי עצם גורלך ודוגמתך - את הנצחון הזה ואת העתיד הזה. "לא תשכח" - וכדי שלא תשכח, "זכור": מזמן לזמן חֲדַשׁ בלבך את זכר עמלק ואת מה שנאמר לך על עתידו.

(הרש"ר הירש על דברים כה, טו)

מהנעשה בתנועה

דברים אלו נכתבים בימים בהם עדיין יש הגבלות מסוימות להן אנחנו מחויבים כדי לשמור על עצמנו ועל סביבתנו ואנחנו מאחלים לכל קוראינו, לכל תושבי ארצינו ולכל יושבי תבל רפואה שלימה ובריאות טובה, בתקווה ליציאה מהמשבר הזה בקרוב. בינתיים, כדאי לעקוב באתר ובדף הפייסבוק אחרי הפעילות ברשת. כארבעים אישה ואיש, מגיל 17 ועד 70+, התכנסו בבית שאן בשבת פרשת חוקת כדי להעמיק בהבנת סכנותיה של תוכנית הסיפוח. ד"ר דוד אסף ויוחנן צורף הסבירו מהן הסכנות הבטחוניות והמדיניות האורבות לישראל הן מצד ירדן והן מצד הרשות הפלסטינית והחמאס. ד"ר אריאל פיקאר פרש את הסכנה ביותר על עקרונות הציונות כתנועה המושתתת על זכויות כל בני אנוש. הרבנית דבורה עברון חשפה את המבנה התורני של קבלת האחר העומד מולנו כסובייקט עצמאי שאינו כלי לשירותנו. שמענו על פעילות חברינו במקומות שונים ויש מתנדבים חדשים לפעולה. תודה ליוחנן צורף ולדייוויד ויימן על הארגון המוצלח.

נציגות התנועה הצטרפה לפעילי תג מאיר בביקורי סולידריות במקומות בהם נפגעו בני אדם, יהודים ולא יהודים, מפשעי שנאה. נציגי התנועה השתתפו בהפגנה נגד מכירת נשק למשטרים רצחניים ונגד חוק הלאום. ב-5/7/20, י"ג בתמוז, התקיים בגן הבוטני מפגש מרשים בו השתתפו כ-30 צעירים. תודה לדוד וויימן על היוזמה. השנה לא יכולנו להתכנס, כמנהגנו, ליד קברו של יצחק רבין בליל ט' באב. במקום זה קיימנו רב שיח מקוון בנושא: קנאות דתית אלימה וסכנותיה. פרטים בגיליונות הבאים, באתר ובדף הפייסבוק.